

попередження розвитку психосоматичних розладів серед корекційних педагогів дасть змогу покращити стан їхнього здоров'я та попередити дострокову професійну дискваліфікацію. Розробка такої системи заходів є перспективним напрямом дослідження вище означеної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Европейская декларация по охране психического здоровья: Проблемы и пути их решения. EUR/04/5047810/6
2. Миронова С.П. Корекційна робота як специфіка професійної діяльності педагога-дефектолога // Дефектологія. – 2004. – С.39-42.
3. Мойкин Ю.В., Киколов А.И. и др. Психофизиологические основы профилактики перенапряжения. – М.: Медицина, 1987. – 256с.
4. Спіріна І.Д., Леонов С.Ф., Чернова М.М., Шустерман Т.Й., Ніколаєнко А.Є., Дячук А.М., Баранова І.В., Бакеркіна В.В. Профілактика психосоматичної дезадаптації у родичів хворих із первинним психотичним епізодом // Таврический медико-биологический вестник. - 2009, том 12, №4(48). - С.194-198.

УДК 376.1

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ: СУТНІСТЬ, ІНСТРУМЕНТАРІЙ.

Сак Т.В.

доктор психолог. наук, професор

В статті розглядаються сутність і зміст інструментарію для контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі, зміст інформації про учня, оцінка навчальної програми, види тестування, психологічну сутність технології портфоліо.

The article deals with the nature and content tools for monitoring and evaluation of educational achievements of pupils with special educational needs in inclusive classroom presents the content of student evaluation of curriculum, types of testing, psychological essence of technology portfolio.

Ключові слова: учень з особливими освітніми потребами, інформація про учня, навчальна програма, критерії оцінювання навчальних досягнень, тести, портфоліо.

Key words: pupil with special educational needs, information about the student, curriculum, evaluation criteria of educational achievement tests, portfolio.

Одна з основних вимог інклюзивного навчання полягає у створенні умов для школяра з особливими освітніми потребами, які у повній мірі мають забезпечити реалізацію потенційних можливостей його навчальної діяльності. У цьому ключі основними розглядаються контроль і оцінювання навчальних досягнень учня, освітнього середовища в якому він перебуває, якість перебігу навчального процесу до якого залучений учень. За допомогою контролю визначається взаємозв'язок між рівнями навчання, що планувалися і тими, які були досягнуті, створюються умови для варіювання та добору навчального матеріалу з врахуванням актуального розвитку учня, таким чином з'ясовується відповідність розробленої освітньої траєкторії потенційним можливостям навчальної діяльності школяра з особливими освітніми потребами.

Оцінювання починається зі збору інформації про учня з особливими освітніми потребами, який навчається або буде навчатися в інклюзивному класі, на її основі розробляється індивідуальний навчальний план. Доцільно розглядати попередню інформацію – запис про навчання учня, що зазвичай, міститься в «Особовій справі учня». До попередньої інформації ми також відносимо - педагогічну, що включає оцінку навчальних досягнень, педагогічну характеристику, продукти діяльності учня (зразки робіт, виконані тести); медичну інформацію про фізичний стан і здоров'я учня (наприклад інформація про алергічні стани, про ліки, які потрібно приймати упродовж дня); соціальну інформацію (дані про поведінку учня у школі, в сім'ї, стислий зміст інтерв'ю з родиною учня). Всі типи попередньої інформації можуть існувати в різних форматах, наприклад входити до змісту психолого-педагогічної характеристики, або до звіту різних фахівців – вчителя, психолога, логопеда. Окрім того, попередня інформація може оцінюватися з позиції сьогодення – актуальна інформація, й того що було раніше - історична інформація. Так, освітня інформація стає історичною за один рік; медична залишається актуальною від одного до двох років; інформація про соціальну поведінку учня (наприклад, звіти про

поведінку) залишається актуальною впродовж року. Незважаючи на це, потрібно періодично проводити перевірку всіх типів інформації, наприклад кожні 6 місяців.

Наступне завдання, яке розв'язується в процесі оцінювання – вибір навчальної програми для учня з особливими освітніми потребами

за якою він буде навчатися в інклюзивному класі. Це може бути навчальна програма загальноосвітньої школи або загальноосвітньої спеціальної школи. Структура обох типів програм майже однакова. В тексті програм вказуються компоненти змісту освіти, які розподілені за роками навчання, за розділами чи темами; зазначаються навчальні досягнення учнів, що охоплюють знання, предметні, навчальні і пізнавальні вміння, які повинні бути сформовані в учнів під час вивчення конкретної теми. Найголовніше, програми загальноосвітньої й спеціальної загальноосвітньої школи схожі не лише структуруванням, а й навчальним змістом предмета, вони мають спільну кінцеву мету – забезпечення школярів повноцінними знаннями й уміннями відповідно до Державного освітнього стандарту. Отже, розроблення індивідуального навчального плану на основі того чи іншого типу навчальних програм буде дієвим, забезпечить умови для успішного включення дитини у навчальну діяльність. При цьому позитивними будуть такі моменти. Визначаються чинники відповідальності, тобто усі особи залучені до навчання дитини мають чітко визначені орієнтири – окреслені найближчі і віддалені цілі навчання; визначаються умови оцінки знань учня; батьки стають активними учасниками навчання дитини, оскільки вони можуть відслідковувати, чому навчають їхню дитину; на думку дослідників (Ryndak and Alper, 1996) визначаються додаткові ресурси і ресурси підтримки необхідні для навчання учня з особливими освітніми потребами.

Вибір навчальної програми, на основі якої розробляється індивідуальний навчальний план, визначає спосіб оцінювання навчальних досягнень учня. Якщо індивідуальний навчальний план розроблений на основі програми загальноосвітньої школи, оцінювання навчальних досягнень відбувається за критеріями оцінювання навчальних досягнень цього ж типу школи; якщо на основі навчальної програми спеціальної школи – то за критеріями оцінювання навчальних досягнень відповідного типу спеціальної школи.

Сьогодні дедалі більшого розповсюдження набуває технологія оцінювання навчальних досягнень за допомогою тестів. У світовій практиці інклюзивного навчання тести вважаються продуктивною та об'єктивною формою оцінювання знань, умінь і навичок, оскільки вона допомагає визначити не лише рівень навчальних досягнень, а й структуру знань, можливі варіанти відхилень від норми за характером відповідей на тестові завдання. Виділяють вхідне тестування, яке застосовується для визначення актуального рівня опанування знаннями, уміннями і навичками, як відправної точки для розроблення індивідуального навчального плану. Такі тести конструюються на основі критеріально-орієнтованого підходу, передбачають розгорнуту інтерпретацію результатів учнів, забезпечують планування індивідуальної коригувальної траєкторії навчання кожного учня. Вхідне тестування можна застосовувати коли дитина поступає на навчання до інклюзивного класу і постає проблема розроблення індивідуального навчального плану. Його можна проводити на початку навчального року коли учні переходять з початкової в основну школу, з основної – у старшу. Найкраще, коли вхідний контроль здійснюється за стандартизованими тестами і технологіями, тоді його результати дають учневі, батькам, вчителям об'єктивні дані про підготовку учня, допоможуть цілеспрямовано коригувати індивідуальний навчальний план і навчальний процес в умовах інклюзії. Існують коригуючі тести. Їх використовують для поточного контролю, для з'ясування недоліків у процесі засвоєння навчального матеріалу, і внесення, за потреби, корекційні зміни у навчальний процес. Якщо учень зазнає труднощів під час вивчення теми або розділу вдаються до діагностичного тестування. Діагностичне тестування застосовують для з'ясування причини неправильного виконання завдань коригуючого тесту і контролю окремих етапів його виконання, для визначення учнівських труднощів під час вивчення окремих тем, розділів навчальних предметів. Діагностичні тести можуть конструюватися вчителем з врахуванням цілей і завдань, які він висуває у навчальному процесі. Вчитель може застосовувати вже розроблені тести, або створювати їх самостійно. В обох випадках треба керуватися такими вимогами.

- інструкція до виконання тесту має бути зрозуміла;
- тест має містити достатню кількість практичних завдань;
- зошит для відповідей не має ускладнювати виконання тестів.

Якщо тестові завдання, або зошит для відповідей не будуть належним чином підготовлені, вірогідність того, що результати будуть достовірними або репрезентативними значно знизиться.

В інклюзивному навчанні оцінювання навчальної діяльності школяра з особливими освітніми потребами не має обмежуватися лише оцінкою знань, умінь і навичок. Важливо контролювати та оцінювати особистісні зміни, які формуються внаслідок цілеспрямованого корекційного впливу на пізнавальні процеси, емоційно-вольову сферу, мовленнєву діяльність дитини. У цьому полі важливо оцінювати характеристики які комплексно визначають особистісний розвиток: сформованість загальнонавчальних та особистісних компетенцій, досвід практичної і творчої діяльності, емоційно-ціннісні ставлення, професійну спрямованість тощо. Однак, не лише практично, а й теоретично розв'язати проблему кількісної оцінки зазначених показників дуже складно, оскільки на

сьогодні немає надійних технологій навіть для оцінювання знань, тим паче особистісних характеристик: компетенцій, потенційних можливостей та ін. У світовому освітньому просторі починаючи з 90-х років, з часу втілення у практику контрольно вимірювальних матеріалів (тестів), з'явилися інноваційні форми оцінювання і форми накопичення інформації – портфоліо.

Портфоліо (у широкому розумінні) – це спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень школяра протягом певного періоду навчання. Портфоліо належить до «аутентичного», тобто істинного, найбільш наближеного до реального оцінювання, до індивідуалізованої оцінки, зорієнтованої не лише на процес оцінювання, а й самооцінювання.

За даними досліджень Р.Паулсона та К.Мейера [5] портфоліо відрізняється від традиційних методів оцінювання тим, що забезпечує вчителя обґрунтованою інформацією про процес і результати діяльності учня в режимі самостійної роботи, удосконалення його креативних можливостей й умінь здійснювати власні оцінні судження про результати власної діяльності. Найголовніша перевага портфоліо, порівняно з традиційними технологіями оцінювання, полягає в тому, що воно характеризує якість навчання різнобічно і багатовимірно, з різних позицій: оцінки мислительної діяльності учня, його міждисциплінарних умінь, умінь висувати проблему, розв'язувати нестандартні завдання, знання навчальних предметів і опанування навичками, наполегливістю досягнення результату та ін.

У початковій школі в інклюзивному класі виправданим є ведення учительського портфоліо та портфоліо учня.

Портфоліо вчителя розглядається як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень школяра з особливими освітніми потребами протягом певного періоду навчання. Укладання портфоліо допомагає вчителю:

- розкрити індивідуальні можливості дитини;
- стежити за динамікою навчальних досягнень учня за певний проміжок часу;
- визначати ефективність та відповідність індивідуального навчального плану можливостям дитини, відтак коригувати його.

- стежити за розвитком соціалізації та формуванням особистості учня.
- здійснювати зворотний зв'язок між дитиною, батьками,
- вчителем.

В інклюзивному класі рекомендується запровадити портфоліо, яке учень добирає самостійно. Це дасть змогу вчителю розв'язати низку важливих корекційних завдань. Так, робота над портфоліо допоможе максимально розкрити індивідуальні можливості кожної дитини. Вже з початку навчання у школяра закладатиметься підґрунтя саморефлексії навчальної діяльності, тобто відповідальності та самостійності навчання, участь в якісному оцінюванні результатів власного навчання. У дитини формуватиметься вміння аналізувати власні інтереси, схильності, потреби і співвідносити їх з наявними можливостями. Цей чинник, зважаючи на низьку спроможність дитини з особливими освітніми потребами адекватно оцінити свій фізичний стан, інтелектуальні можливості, помітно завищену або знижену самооцінку, порівняно з нормою, допоможе розвивати позитивні якості особистості.

Таким чином контроль й оцінювання в інклюзивному класі можна розглядати як різнобічний процес, спрямований на розроблення індивідуального навчального плану, що включає збір інформації про учня, добір й оцінку навчальної програми, а також фактичне оцінювання – застосування критеріїв оцінювання навчальних досягнень, тестів, технологію якісного оцінювання - портфоліо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ефремова Н.Ф. Тестовый контроль в образовании: учебное пособие. М.: Логос, 2007.
2. Портфоліо в профільному обученні (Анализ зарубежного опыта). Т.Г.Новикова, М.А.Пинская, А.С.Прутченков, Е.Е.Федотова / Профильная школа, 2005.- №5 С. 46-48.
3. Сак Т.В. Технологія портфоліо в інклюзивному класі / Дефектологія №4 - 2009- С.6-10.
4. Сак Т.В. Індивідуальний навчальний план учня з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі / Дефектологія № 3., 2010, С.12-16.
5. Чельшкова М.Б. Адаптивное тестирование в образовании (теория, методология, технология). – М.: ИЦПКПС, 2001.
6. Loreman T., Deppeler J., Harvey D. /Inclusive Education. A practical guide to supporting diversity in the classroom. Routledge Falmer, London and New York, 2005.

УДК 159.922.76-056.313-056.49